

Çocuk Kitaplarında Dil Sorunu*

The Issue of Language in Children Books

Nazmiye Özkan** ve Bülent Yılmaz***

Öz

Bu çalışmada, 7-14 yaşlar arasındaki çocuklara hitap eden resimli kitap, masal ve roman-öykü türündeki Türkçe çocuk kitaplarının 1967 yılına göre, 1997 yılında dil açısından nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Bu amaçla, 1967 yılında yayımlanmış 24 ve 1997 yılında yayımlanmış 47 olmak üzere toplam 71 çocuk kitabı değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede anlatım bozukluğu, yazım kuralları, noktalama işaretleri, yabancı ve argo kelime kullanımı ile dizgi hataları temel ölçütler (kriterler) olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk kitaplarında 1997 yılında 1967 yılına göre, dil kullanım açısından olumlu bir değişim olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Çocuk kitapları, Dil sorunu.

Abstract

This study investigates how illustrated Turkish children's books, tales, stories and novels that are prepared for the age group of 7-14 years has changed from the point of language rules between 1967 and 1997. We examined a total of 71 children's books, 24 of which were published in 1967 and 47 in 1997, on the basis of the following criteria: syntax, spelling and type-setting errors, use of punctuation marks, foreign and slang words. We found that the use of language in Turkish children's books has improved positively between 1967 and 1997.

Keywords: Children's books, Language problems.

* Bu makale, Nazmiye Özkan'ın yüksek lisans tezine (Özkan 2001) dayanmaktadır.

** Kütüphaneci, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi

*** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi (byilmaz@hacettepe.edu.tr).

Giriş

Öğretim ve öğrenimin anahtarı, bilgi aktarmanın ve biriktirmenin biricik sağlayıcısı olan dil konusunda ünlü düşünür Konfiçyüs şöyle demektedir: "Dil düzensiz olursa, sözler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılamazsa yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Görevler gereği gibi yapılmazsa âdetler ve kültür bozulur. Âdetler ve kültür bozulursa, âdalet yanlış yola sapar. Âdalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını işin nereye varacağını bilmez. İşte bunun için hiçbir şey dil kadar önemli değildir" (Eren, 1990, s. 47). Dil başlı başına bu denli önemliyken, çocuklar ve çocuk kitapları söz konusu olduğunda bu önem bir kat daha artmaktadır.

Çocuklar için edebiyat, her şeyden önce dildir. Edebiyat çocuğun dünyasına zenginlik katar. İyi bir edebiyat ürünü, çocuğa güzeli sevmeyi, dilini en iyi şekilde kullanmayı, hayal gücünü arttırmayı, kelime hazinesini zenginleştirmeyi, dil bilgisi kurallarını pekiştirmeyi öğretir (Şirin, 1998, s. 103, 178; Alpöge, 1983, s. 6). Çocukların dil ve güzel duygular açısından renkli ve devinimli dünyalarına seslenen metinler, ana dili duygusunu ve bilincini pekiştirir, gözlem yetilerini geliştirir. Yazınsal metinlerle bireyin ana dilini kullanma olanakları zenginleşir (Sever, 1993, s. 14-15; Sever, 1998, s. 6). Çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarıcı olan kitap, eğitim konusunda da önemli bir araçtır (Yavuzer, 1999, s. 156; Kantemir 1979, s. 197). Ancak, dil eğitimi konusunda bu araçtan yararlanabilmek için, çocuk kitaplarında dil kullanımının hatasız olması gerekmektedir. Çocuk edebiyatının amaçlarına hizmet edebilmek için, çocuk kitapları fiziksel ve içerik özellikleri yönünden çok iyi hazırlanmalıdır. Kitabın içerik özelliklerinden birisi olan dil bu açıdan önemli bir yere sahiptir. Diline hâkim, ana dili bilinci gelişmiş, duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlatabilen bireyler yetiştirebilmek için, çocuğun ilk yıllarından başlayarak karşılaştığı çocuk kitaplarında, dilin titizlikle kullanılması zorunludur. Böylece, çocuğa sunulan, dil hatalarından arınmış çocuk kitapları, çocuğun beğenisini kazanacak, çocuğa büyük yararlar sağlayacak olan okuma alışkanlığı kazanmanın da temellerini atacaktır. Bireyin eğitilmesinde en önemli ve en verimli dönem olan çocukluk dönemi, dil eğitimi açısından da değerlendirilmek zorundadır. Dil eğitimi coşkulu ve sıkımadan yapabilecek en önemli araç ise, belli başlı ölçütler doğrultusunda hazırlanmış çocuk kitaplarıdır.

Bir ülkede yayımlanan çocuk kitaplarının dil açısından nasıl bir durumda olduğu ve bu durumun yıllara göre gösterdiği değişimi ortaya koymak, çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları yayıncılığı açısından son derece önemli görünmektedir. Çocuk kitaplarında kullanılan dile ilişkin eksiklik ve olumsuzluklar belirlenmeden bu alanda gelişme göstermek zor ve rastlantısal olacaktır. Bu konuda yapılacak araştırmalar çocuk kitapları yayıncılığında gelişmeler için bilimsel veriler sağlayacaktır. Türkiye’de çocuk kitaplarında dil sorunu üzerine ayrıntılı çalışmalar yapıldığını söylemek güçtür. Dolayısıyla, bu konuda bir araştırma gereksiniminin olduğu görülmektedir. Çocuk kitapları üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla biçim ve içerik özellikleri üzerine yoğunlaştığı göz önüne alınırsa, dil konusunda yaptığımız bu çalışmanın konunun önemine dikkat çekme anlamında da yararlı olacağı kanısındayız. Ayrıca, çalışmanın 1967 ve 1997 yıllarını karşılaştıran nitelikte olması, çocuk kitaplarında dil konusunda genel gidişe/eğilime ilişkin tarihsel verileri sunmasına olanak sağlamaktadır.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Yapılan çalışmanın amacı, kısaca, "Türkiye’de yayımlanan Türkçe çocuk kitaplarının dil kullanımı açısından 1967 yılına göre 1997 yılında nasıl bir değişim gösterdiğini belirlemek" biçiminde özetlenebilir.

Araştırma, 1967 ve 1997 yılında yayımlanan resimli kitap, masal ve roman-öykü türündeki çocuk kitaplarını kapsamaktadır. Çalışma başladığında gereksinim duyulan verilerin elde edilebileceği son yıl olarak 1997 seçilmiş, geçmişe dönük verileri sağlamak amacıyla 30 yıl öncesi olan 1967 yılı alınmıştır. Tür olarak resimli kitap, masal ve roman-öykülerin alınmasının en önemli nedeni, Tuncer’in (2000) de belirlediği üzere, Türkiye’de özellikle son yıllarda en çok yayımlanan çocuk kitabı türü olmalarıdır. Yaş grubu olarak çocuğun kitabı kendi başına okuyabileceği ve seçilen kitap türlerinin hitap ettiği dönem olan 7-14 yaş grubu seçilmiştir.

Çalışmada, dil sorunu; anlatım bozukluğu, yazım kuralları, noktalama işaretleri, argo kelime kullanımı, yabancı kelime kullanımı ve dizgi hataları başlıkları altında incelenmiştir.

1967 ve 1997 yıllarında yayımlanan çocuk kitaplarının gerek sayılarını, gerekse bibliyografik künyelerini belirlemede temel veri kaynağı Türkiye Bibliyografyası olmuştur. Kuşkusuz, bu kaynaktaki yer alan künyelerin derlenen kitaplara bağlı bir doğruluk oranına sahip olduğu unutulmamalıdır. Ancak, bunun dışında çocuk kitapları istatistiği elde edilebilecek ciddi kaynağın bulunduğunu söylemek de güçtür.

Çalışmada "betimleme yöntemi" kullanılmış, örneklem "rasgele örnekleme" tekniği ile belirlenmiştir. Çalışmanın evreni ve örnekleme ile ilgili verileri Tablo 1'de verilmektedir. Görüldüğü gibi, 1967 yılında 225 ve 1997 yılında 467 olmak üzere toplam 692 çocuk kitabından 1967'den 24 ve 1997 yılından da 47 olmak üzere toplam 71 çocuk kitabı örnekleme oluşturmuştur. Örneklemin evrene temsil oranı %10,2'dir. İstatistiksel tekniklere göre, örnekleme alınması gereken kitap sayısı 0,95 güven düzeyi ve $\pm 0,05$ hoşgörü miktarına göre 2000 birimlik kitle için 71'dir (Çingir, 1990, s. 262). Dolayısıyla, örneklem evreni temsil yeteneğine sahiptir.

Tablo 1: Araştırma Evreni ve Örneklemi

KİTAP TÜRÜ	Yayımlanan Toplam Çocuk Kitabı Sayısı		Örnekleme Alınan Çocuk Kitabı Sayısı	
	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	151	153	16	16
MASAL	21	31	3	3
ROMAN-ÖYKÜ	53	283	5	28
TOPLAM	225	467	24	47
GENEL TOPLAM	692		71	

Örnekleme belirlenirken çocuk kitaplarında telif ya da çeviri oluş nitelikleri de dikkate alınmış ve 1967 yılında yayımlanmış örnekleme giren toplam 24 eserin 12'si telif, 12'si de çeviri eser olarak seçilmiştir. Aynı biçimde, 1997 yi-

linda yayımlanan ve örnekleme giren toplam 47 eserin 25'i telif, 22'si de çeviri eser olarak belirlenmiştir. Örnekleme oluşturan telif ve çeviri sayıları, ilgili yılın toplam telif ve çeviri sayılarına orantılı olarak alınmıştır. Bu oran yaklaşık %10 olarak belirlenmiştir.

Çocuğun Dil Gelişiminde Kitabın Rolü

Çocuğun dil gelişimi, onun genel gelişim olgusunun bir parçası olmakla birlikte kendine özgü bazı özelliklere sahip görünmektedir. Çocuğun, özellikle zihinsel gelişiminin en önemli parçalarından birisi olan dil gelişimi sürecini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmesi için aile, çevre ve öğretmenin bu konudaki tutum ve yaklaşımları büyük önem taşımaktadır. Gerek ailenin gerekse öğretmenin bu konuda gerekli ve yeterli katkıyı sağlamada başvurabileceği en önemli aracın ise "kitap" olduğu ya da olması gerektiği söylenebilir. Literatürde çocuğun dil gelişiminde kitabın önemini vurgulayan çalışmalar (Dayıoğlu, 1998, s. 26; Şirin, 1998; s. 231; Uysal, 1998, s. 17; Kantemir, 1982, Bozdağ, 2000, s. 369; Carlson, s. 1995) bu konu üzerinde genel bir görüş birliğinin varlığına işaret etmektedir. Örneğin; Dayıoğlu (1998, s. 27), bu önemi "bilinçle yapılmış çocuk kitaplarının, aile, yakın çevre ve okulda öğretilen ana dilin toplamına eşit düzeyde bir dil öğrenim kaynağı olduğunu yadsıyamayız" biçiminde ifade etmektedir.

Kitabın, çocuğun dil gelişimindeki rolü Türkiye'de biraz daha fazla olmaktadır. Bunun nedenini Dayıoğlu (1998, s. 24-25) şöyle açıklamaktadır:

"Türkiye'de aile ortamında kullanılan dil yetersiz ve dil bilinci doğru değildir. Çocuğun yakın çevresi de onun dilini geliştirebileceği bir ortamı yaratmamaktadır. Çocuk, özel TV ve radyolarda yanlış kullanılan dilden etkilenmektedir. Kısaca, çocuk evde ana dilini yeterince edinmemekte, okula geldiğinde kendisine cansız, yapay, kuru tümceler belletilerek okuma yazma öğretilmektedir. Daha sonra kullandığı ders kitapları da ona dil bilinci ve dil tadı verecek nitelikte değildir. Tüm bu olumsuz koşullar çocuğun dil gelişiminin güdük kalmasına neden olmakta, bu durumda da kitap dili zenginleştiren ve doğru öğreten temel kaynak, güvenli bir dil öğretmeni olmaktadır."

Kitapların çocuğun dil gelişiminde oynadığı rolün yoğunlaştığı noktalar şunlardır:

1. Bir çocukta dilin gelişiminde en önemli ölçütlerden birisi çocuğun sahip olduğu kelime dağarcığıdır. Kitap çocuğun kelime dağarcığını geliştirerek, onun dil gelişimine çok anlamlı bir katkı sağlamaktadır (Dayıoğlu, 1998, s. 26; Tan, 1995, s. 51). Çünkü, kelime dağarcığındaki zenginlik, çocuğun, okuma beceri, zevk ve alışkanlığını artıran, toplumsallaşmasını kolaylaştıran ve okul başarısını sağlayan bir olgudur.
2. Çocuk kitapları çocukta doğru bir dil bilinci, dil sevgisi, dil disiplini ve dil tadı oluşmasına yardımcı olur. Onda olumlu bir dil duygusu oluşturur. Dilinin zenginliğini, güzelliğini, inceliğini ve kıvraklığını okuduğu çocuk kitapları ile kavrar (Sever, 1993, s. 14-15; Kantemir, 1998, s. 21; Sever, 1998, s. 6; Dayıoğlu, 2000, s. 528).
3. Çocuk kitaplarının dil gelişimine en önemli katkılarından birisi de dilin doğru öğrenilmesindeki rolüdür. Kitaplar, çocuğa dilini doğru ve gelişmiş bir biçimde kullanma fırsatı yaratmaktadır. Dilinin kurallarını (yazım kuralları, noktalama işaretleri) en kolay ve kalıcı biçimde bu kitaplardan öğrenebilir. Düzgün cümle kurma, kelimeleri yerinde ve uygun anlamlarıyla kullanma, noktalama işaretlerinden doğru biçimde yararlanma, yalın bir anlatım biçimine, kısaca gelişmiş bir dile sahip olmada çocuk kitapları çok önemli işlevler görmektedirler (Tuğrul, 2000, s. 537; Dayıoğlu, 2000, s. 529; Çoban, 1996, s. 158; Sever, 1993, s. 15; Dayıoğlu, 1998, s. 26-27). Kuşkusuz, dilin doğru kullanımı olgusu hem konuşma hem yazma hem de anlama eylemlerini içeren bir olgudur. Kitapların dile katkısı her üç alan için de geçerli olmaktadır.
4. Çocuk kitapları, çocuğun incelediğimiz dönemde konuşma dilinden yazma diline geçişini daha kolay ve sağlıklı biçimde gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Bu geçiş çocuk için çok önemli bir aşamadır (Bozdağ, 2000, s. 374).
5. Kitaplar, çocuklar arasında yaşanan yerel dil karmaşasını engelleyebilmektedirler. Böylece ana dilin en doğru biçimde öğrenilmesine yardımcı olmaktadır (Dayıoğlu, 1998, s. 25).
6. Kitaplar, çocuklara yeni kelimeleri doğru ve değişik anlamlarıyla öğretmektedirler (Dayıoğlu, 1998, s. 26).

7. Kitaplar, çocukların genel dilsel algılama ve kavrama yeteneklerini arttırmaktadırlar.
8. Kitaplar, çocuğa, dil gelişimi açısından son derece önemli olan cümle yapısındaki doğru özne, nesne, yüklem, sıfat ve tümleş sıralamasını öğretirler (Alpöge, 1991).
9. Okurken edinilen dil bilgisinin konuşulurken edinilenden çok daha yoğun ve kalıcı olduğu. çünkü çocuğun kitabı yeniden ve yeni yorumlarla okuma şansına sahip bulunduğu bunun da dili doğru öğrenme açısından avantaj olduğu belirtilmektedir (Dayıoğlu, 1997, s. 26-27).

Çocuk kitaplarının dil gelişimi üzerine etkisi dünyada çeşitli uygulamalara kaynaklık edebilmektedir. Çocuk kitapları, ulusal düzeydeki okuma alışkanlığı kampanyalarının önemli bir unsuru olmakta (Rustam, 1990); yine, ulusal düzeyde çocuklara verilen sağlık hizmetlerinde çocukların dil gelişimini sağlamak için, halk kütüphaneleri ile iş birliği içinde çocuk kitaplarından yararlanılmakta (Kinderberg, 1990) ya da okul öğrencilerinin dillerini geliştirmede okul kütüphanesinin olanakları doğrultusunda çocuk kitapları kullanılabilir (Goodman, 1976).

Görüldüğü üzere, kitapların çocuğun dil gelişimine oldukça önemli ve temel katkıları olmaktadır. Ancak, çocuk kitaplarının istenen katkıları sağlayabilmelerinin temel ve zorunlu koşulu, her şeyden önce bu kitapların doğru bir dille yazılmış olmaları gereğidir. Dayıoğlu'nun (1998, s. 25) belirlediği üzere, doğru dil bilgisinden yoksun ilk ve orta öğretim öğrencilerine, doğru dil bilgisi kurallarına göre yazılmış kitaplarla öğretiler. Sever (1993, s. 19), bu gerçeği, "yazım ve noktalama hatalarının bulunduğu, anlatıma gerekli özenin gösterilmediği kitaplarla, çocuklarda dilini seven, koruyan, yücelten bir anlayışın geliştirilmesi; onlara diliyle ilgili kuralların kavratılması mümkün değildir" biçiminde dile getirmektedir. Anlatım, yazım ve noktalama hataları olan kitaplar çocukları okuma isteksizliğine itebilir ve onların dil duyarlılığını zedeleyebilirler.

Daha açık bir deyişle, çocuklara yazım yanlışı olan kitapları sunmak, onlara o yanlışı benimsetmek sonucunu doğurabilmektedir (Kepenek, M. ve Türkkan, M., 1979, s. 13). Çünkü kitaplarda yanlış metinlerle karşılaşan ço-

çocuklar, bu yanlışları kolayca öğrenecek ve daha sonra kendi dilinin imlâsını bilmeyen yetişkinler olarak karşımıza çıkacaklardır (Sınar, 1995, s. 40). Nitekim Türkiye’de yapılan bir araştırma, ilkokul öğrencilerinin yarıya yakın bölümünün noktalama işaretlerine dikkat etmediklerini ortaya koymuştur (Mavi, 1995, s. 110). Kısaca, mükemmel bir iletişim ve etkileşim aracı olan dilin çocuk kitaplarında gereği gibi doğru kullanılmadığı, dil zenginliğinin yeterince yansıtılmadığı ve dolayısıyla dil güzelliğinin bulunmadığı durumda çocuk-kitap buluşmasında ciddi aksaklıkların yaşanacağı söylenebilir (Bozdağ, 2000, s. 374). Bunun da ötesinde, çocuk kitaplarında dile gerekli özen gösterilmediğinde, çocukların, kavrayamayacağı sözcükler ve tümce yapılarıyla yeni bir tür anlatım yolu geliştirdikleri görülebilmektedir (Öner, 2000, s. 475). Ayrıca, kitaplarda yazım hataları ne kadar çoksa anlatımın inandırıcılığı da o ölçüde azalmaktadır (Derya, 2000, s. 653). Çünkü iyi bir çocuk kitabının içerik bakımından üstünlüğünü sağlayan temel etmenlerin başında dil ve anlatıma gösterilen özen gelmektedir (Şirin, 1998, s. 212). Dolayısıyla dil, kitabın değerini ortaya koyan en önemli iç yapı özelliklerinden birisidir (Kantemir, 1998, s. 21).

Buraya kadar dile getirilen kuramsal bilgilere dayanarak, iyi bir çocuk kitabının dil açısından özetle şu özelliklere sahip olması gerektiği söylenebilir:

1. Çocuk kitaplarında açık, anlaşılır, duru ve akıcı bir dil kullanılmalıdır.
2. Anlatım, okuyanın rahat anlayabileceği biçimde olmalıdır.
3. Cümleler hitap ettiği grubun düzeyine uygun uzunlukta, genellikle kısa olmalıdır.
4. Devrik cümle kullanımı az olmalı, cümleler özne-yüklem ilkesine uygun olmalıdır.
5. Argo ve yabancı sözcük kullanımından kaçınılmalıdır.
6. Dil bilgisi konusunda yanlışsız olmalıdır.
7. Anlatımda tek özne ve yüklemelerden oluşan cümlelere öncelik verilmelidir.
8. Edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiiller kullanılmalıdır.

9. Kitaplar özenle hazırlanmalıdır.
10. İfade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygun olmalıdır.
11. Çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek sözcük ve deyimler kullanılmalıdır.
12. Yersiz sıfat kullanımından kaçınılmalıdır.
13. Yöresel kelime ve deyimler kullanılmamalıdır.
14. Kelimeler doğru anlamlarıyla kullanılmalıdır.
15. Kitaplarda dizgi yanlışları olmamalıdır.
16. Noktalama işaretleri doğru biçimde ve özenle kullanılmalıdır.

Bulgular ve Değerlendirme*

Bu bölümde, 1967 yılına ait 24 ve 1997 yılına ait 47 olmak üzere toplam 71 resimli kitap, masal ve roman-öykünün incelenmesi sonucu elde edilen veriler değerlendirilerek yorumlanmaktadır. Değerlendirme altı ana başlık altında, anlatım bozukluğu, yazım kuralları, noktalama işaretleri, yabancı kelime kullanımı, argo kelime kullanımı ve dizgi hataları olarak yapılmıştır.

Anlatım Bozukluğu

Bu alt bölümde, anlatım bozukluğu kavramı ile; özne, nesne ve yüklem sıralamasındaki yanlışlıklar, cümlelerdeki devrik yapı, eksik/fazla kelime kullanımı kastedilerek, genel anlatım yetersizliği/yanlışlığı ifade edilmektedir. Ayrıca, anlatımı doğrudan etkileyen bir unsur olarak "cümle uzunluğu" ayrı bir başlık altında ele alınmaktadır.

---

* Bulgular ve değerlendirmeler konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Özkan (2001).

Tablo 2: Çocuk Kitaplarında Anlatım Bozukluğu

KİTAP TÜRÜ	Toplam Cümle Sayısı (A)		Anlatım Bozukluğu Olan Cümle Sayısı (B)		B / A (%)	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	3.648	1.583	67	3	1,8	0,2
MASAL	2.995	2.538	132	56	4,4	2,2
ROMAN-ÖYKÜ	8.232	54.185	24	134	0,3	0,2
TOPLAM	14.875	58.306	223	193	1,5	0,3

Tablo 2 verilerine göre, anlatım bozukluğu olan cümle oranının, gerek 1967 gerekse 1997 yıllarında en yüksek düzeyde "masal" türü kitaplarda olduğu görülmektedir. Ancak, masal türünde 1967 yılında %4,4 olan bu oran 1997 yılında %2,2'ye düşmüştür. Her üç kitap türünde de 1997 yılında 1967 yılına göre düşüşler olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, toplam oranlar itibarıyla bakıldığında 1967 yılında %1,5 olan bozuk cümle oranının 1997 yılında %0,3'e (yaklaşık beş kat) düştüğü görülmektedir. 1997 yılında anlatım bozukluğu açısından en iyi durumda olanlar resimli kitaplar ile roman-öykülerdir. Dikkati çeken bir başka nokta ise, anlatım bozukluğunda azalma yönündeki değişimin en yüksek olduğu türün resimli kitaplar, en düşük olduğu türün ise roman-öykü olmasıdır.

Cümle Uzunluğu

Çocuk kitaplarında, cümle uzunluğu konusunda bir standart olmamasına karşın, genelde 6-8 kelimelik cümle uzunluğunun uygun olduğu (Sinar, 1995, s. 40; Ataseven ve İnandı, 2000, s. 198) resimli kitaplarda 8, düz yazı içeren kitaplarda 11 kelimeyi geçmemesi (Güneş, 2000, s. 338) belirtilmektedir. Çalışmada elde edilen veriler, çocuk kitaplarındaki bu yöndeki eğilimi ve genel durumu sergilemektedir (Bakınız Tablo 3).

Tablo 3: Çocuk Kitaplarında Cümle Uzunluğu

KİTAP TÜRÜ	Toplam Cümle Sayısı (A)		Toplam Cümle Sayısı (B)		A B	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	25.879	10.402	3.648	1.583	7,1	6,6
MASAL	26.512	19.807	2.995	2.538	8,8	7,8
ROMAN-ÖYKÜ	56.422	353.133	8.232	54.185	6,8	6,5
TOPLAM	108.813	383.342	14.875	58.306	7,3	6,6

Tablo 3 verilerine göre, gerek 1967 ve gerekse 1997 yılında en uzun cümlelerin masal kitaplarında olduğu (8,8 ve 7,8), bunu resimli kitaplar (7,1 ve 6,6) ile roman-öykülerin (6,8 ve 6,5) izlediği görülmektedir. 1997 yılında masal cümlelerinin 7,8, resimli kitap cümlelerinin 6,6 ve roman-öykü cümlelerinin de ortalama 6,5 kelimedenden oluştuğu anlaşılmaktadır. Türler arasında cümle uzunluğunda en büyük azalışın masalarda olduğu görülmektedir. 1997 yılındaki cümle uzunluğunun 1967 yılına göre 7,3'ten 6,6'ya düştüğü gözlenmiştir. Burada dikkati çeken bir nokta da, roman-öykü ve resimli kitap cümle uzunluğunun birbirine çok yakın olmasıdır. Elde edilen veriler, metnin resimle desteklediği için anlatımın daha basit olabileceği, dolayısıyla cümlelerin roman-öykülere göre daha kısa olması gerektiği yaklaşımına uymamaktadır. Genel olarak, hem 1967 hem de 1997 yılında yayımlanan çocuk kitaplarında cümle uzunluğunun yakın olduğu, 1997 yılına gelindiğinde cümlelerin daha da kısaldığı söylenebilir.

Yazım Kuralları

Yazım kuralları değerlendirmesi, büyük harf kullanımı, ekler (mı, mi, mu, mü, da, de, ki) ve satır sonu kelime bölünmesi başlıkları çerçevesinde yapılmaya çalışılacaktır.

Tablo 4: Çocuk Kitaplarında Yazım Kuralları

KİTAP TÜRÜ			Kitap Başına Düşen Ortalama Yanlış					
	Toplam Kitap Sayısı (A)		Büyük Harf Kullanılan Kelime Sayısı		Kullanılan Ek Sayısı Kelime Sayısı		Bölünen Satır Sonu Sayısı	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	16	16	35,4	5,2	2,2	1,0	2,0	1,0
MASAL	3	3	110,3	22,0	6,0	3,5	6,7	3,7
ROMAN-ÖYKÜ	5	28	74,8	8,4	6,0	2,0	8,4	0,9
TOPLAM	24	47	53,7	9,3	4,5	2,0	4,7	1,2

Kitap başına düşen ortalama yanlış büyük harf kullanılan kelime sayısında görülen yaklaşık altı katlık, düşüş ilgili yıllar arasındaki olumlu değişimi açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre, 1967 yılında kitap başına düşen yanlış büyük harfli kelime sayısı 53,7 iken, bu sayı 1997 yılında 9,3'e düşmüştür. Bu değişim doğal olarak olumlu değerlendirilmektedir. Bu olumlu değişimin en çok resimli kitaplarda olduğu dikkati çeken bir başka noktadır. Bir başka deyişle, 1997 yılında resimli kitaplarda kitap başına düşen yanlış büyük harfli kelime sayısı 5,2, roman-öykülerde 8,4 ve masallarda ise 22'dir. Toplam itibarıyla, 53,7 kelimedenden 9,3 kelimeye düşüş önemli bir azalışı göstermektedir.

Kitap başına düşen ortalama yanlış ek sayısı 1967 yılında 4,5 iken, 1997 yılında 2,0 olmuştur. Bu durumda, ilgili yıllar arasında yarıdan fazla bir düşüş söz konusudur.

1967 yılında kitap başına düşen ortalama yanlış bölünen satır sonu kelime sayısı 4,7 iken, bu sayı 1997 yılında 1,2'ye düşmüştür. Diğer bir deyişle, bu konuda yaklaşık üç katlık bir azalış olmuştur. Azalışın türlere göre dağılımına baktığımızda, yanlış bölünen satır sonu kelime sayısı 1997 yılında 1967 yılına göre resimli kitaplarda ikiden bire, masallarda 6,7'den 3,7'ye ve roman-öykülerde 8,4'den 0,9'a düşmüştür.

Noktalama İşaretleri

Bir dilde doğru kullanımın önemli olduğu öğelerden birisi de noktalama işaretleridir. Okuma ve dolayısıyla konuşmadaki akıcılığı sağlayan bu işaretlere ilişkin değerlendirmeye kaynaklık eden tablo aşağıdadır:

Tablo 5: Çocuk Kitaplarında Noktalama İşaretlerinin Kullanımı

KİTAP TÜRÜ	Toplam Noktalama İşareti (A)		Yanlış Kullanılan Noktalama İşareti (B)		B / A (%)	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	7.006	3.196	1.556	186	22,2	5,8
MASAL	7.570	4.662	1.508	736	19,9	15,7
ROMAN-ÖYKÜ	14.489	93.171	1.352	3.806	9,3	4,1
TOPLAM	29,065	101.029	4.416	4.728	15,2	4,7

Görüldüğü gibi, ele alınan her kitap türünde 1997 yılında 1967 yılına göre önemli sayılabilecek düşüşler görülmektedir. Ancak, resimli kitaplarda, noktalama işaretlerinin yanlış kullanım düzeyinin %22,2'den, 1997 yılında %5,8'e gerilemesi türler arasında en yüksek düşüşü ortaya koymaktadır. Buna karşın en az değişimin (%19,9'dan %15,7'ye) gerçekleştiği tür masal kitaplarıdır. 1967 yılında noktalama işaretlerinin en çok yanlış kullanıldığı tür, resimli kitaplar (%22,2) iken, 1997 yılında masal kitaplarıdır (%15,7). Genel toplam itibarıyla, 1967 yılında %15,2 olan noktalama işaretlerinin yanlış kullanım oranı, 1997 yılında %4,7'ye inmiştir. Bu gerileme, üç katlık bir azalışı ifade etmektedir.

Yabancı Kelime Kullanımı

Çalışmamızda Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Yunanca kökenli olup, Türkçe küçük ve büyük ünlü ses uyumuna uymayan kelimeler "yabancı kelime" olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 6 : Çocuk Kitaplarında Yabancı Kelime Kullanımı

KİTAP TÜRÜ	Toplam Kelime Sayısı (A)		Toplam Yabancı Kelime Sayısı (B)		B : A (%)	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	25.879	10.402	609	28	2,3	0,3
MASAL	26.512	19.807	325	80	1,2	0,4
ROMAN-ÖYKÜ	56.422	353.133	428	1.664	0,7	0,5
TOPLAM	108.813	383.342	1.342	1.772	1,2	0,5

Kullanılan yabancı kelime oranının 1997 yılında bütün türlerde 1967 yılına göre düştüğü, bu düşüşün en fazla resimli kitaplarda olduğu (%2,3'den %0,3'e), bunu masal ve roman-öykülerin izlediği anlaşılmaktadır. Bu oranlar, masallarda %1,2'den %0,4'e, roman-öykülerde ise %0,7'den %0,5'e düşmüştür. Toplam itibarıyla, 1997 yılındaki yabancı kelime oranının 1967 yılına göre üç kata yakın bir miktarda (%1,2'den %0,5'e) azaldığı söylenebilir. 1967 yılında kullanılan yabancı kelimelerin en çok resimli kitaplarda, 1997 yılında ise aralarında çok küçük farklar olsa da, roman-öykü türünde olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, 1967 yılında resimli kitaplar (%2,3) – masallar (%1,2) – roman-öyküler (%0,7) biçiminde olan sıralama, 1997 yılında roman-öykü (%0,5) – masallar (%0,4) – resimli kitaplar (%0,3) biçiminde gerçekleşmiştir. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da, yabancı kelime kullanımının hem 1967 hem de 1997 yıllarında düşük oluşudur.

Argo Kelime Kullanımı

Çalışmada kullanılan sözlüklerde argo olarak nitelendirilen kelimelerin değerlendirildiği verilere ilişkin tablo aşağıdadır:

Tablo 7: Çocuk Kitaplarında Argo Kelime Kullanımı

KİTAP TÜRÜ	Toplam Kelime Sayısı (A)		Argo Kelime Sayısı (B)		B · A (%)	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	25.879	10.402	-	-	0,0	0,0
MASAL	26.512	19.807	1	1	0,004	0,005
ROMAN-ÖYKÜ	56.422	353.133	2	14	0,003	0,004
TOPLAM	108.813	383.342	3	15	0,002	0,003

Tablo 7 incelendiğinde, gerek 1967 ve gerekse 1997 yılında kullanılan argo kelime sayısının toplam kelime sayısı itibarıyla son derece az olması olumlu bir durum olarak göze çarpmaktadır. Ancak, çok küçük oranlar temelinde de olsa argo kelime kullanımında 1997 yılında 1967 yılına göre bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, resimli kitaplarda hiç argo kelime kullanılmamış olması dikkat çekicidir.

Dizgi Hataları

Çalışmada dizgi hatası olarak nitelendirilen başlıca durumlar şunlardır:

- Kelimede harfler arası yer değiştirme (nereyedse-neredeysel),
- Kelimede harf eksikliği (gemicilerle-gemicilerle),
- Kelimede harf fazlalığı (sağılıklısı-sağlıklısı)
- Kelimede bırakılan boşluk (kadın dan-kadından)
- Kelimede yanlış yazım (gönünce-görünce).

Tablo 8: Çocuk Kitaplarında Dizgi Hataları

KİTAP TÜRÜ	Toplam Kelime Sayısı (A)		Dizgi Hatası Olan Kelime Sayısı (B)		B / A (%)	
	1967	1997	1967	1997	1967	1997
RESİMLİ KİTAP	25.879	10.402	62	9	0,2	0,1
MASAL	26.512	19.807	20	133	0,1	0,7
ROMAN-ÖYKÜ	56.422	353.133	155	322	0,3	0,1
TOPLAM	108.813	383.342	237	464	0,2	0,1

1967 yılına göre 1997 yılında dizgi hatalarının masallarda arttığı (%0,1'den %0,7'ye), resimli kitaplar ile roman-öykülerde azaldığı (%0,2 - %0,1 ve %0,3 - %0,1), toplam itibarıyla yarı yarıya bir azalış olduğu görülmektedir (% 0,2'den % 0,1'e). Yine türler içinde 1997 yılında dizgi hatasının en çok masalarda (%0,7) olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, genelde kelime sayısı itibarıyla dizgi hatasının son derece düşük olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1967 yılına göre 1997 yılında çocuk kitaplarında,

1. Özne, nesne, yüklem sıralamasındaki yanlışlıklar, cümlelerdeki devrik yapı, eksik kelime kullanımı ve genel anlatım yetersizliği/yanlışlığı çerçevesinde değerlendirilen anlatım bozukluğu açısından olumlu bir değişim söz konusudur.

2. İncelediğimiz kitap türlerinde Arapça, Farsça ya da Latince kökenli olup Türkçe küçük ve büyük ses uyumuna uymayan kelimeler olarak değerlendirilen yabancı kelimeler açısından olumlu bir değişim gerçekleşmiştir. Bu konuda en olumlu değişimi gösteren tür resimli kitaplar olurken, 1997 yılında türler arasında çok fazla bir farklılık bulunmamaktadır. Masalların tümünde

yabancı kelime kullanılmış olup, resimli kitaplarda daha az yer aldığı görülmektedir.

3. İncelenen yıllar ve türler itibarıyla, argo kelime kullanımı artmış, küçük de olsa olumsuz bir değişim gözlenmiştir

4. Büyük harf kullanımı, "mı, mi, mu, mü" soru eki, "da, de, ki" bağlaçları, ekler ve satır sonu kelime bölünmesi başlıkları altında değerlendirilen yazım kuralları çerçevesinde olumlu bir değişim saptanmıştır. Kitap başına düşen yanlış kelime sayısında önemli bir azalış görülmüştür.

5. Çocuk kitaplarında, noktalama işaretlerinin yanlış kullanımı giderek azalmıştır. Bir başka deyişle, noktalama işaretlerinin kullanımında olumlu bir değişim gerçekleşmiştir. Bu anlamda en olumlu değişim, resimli kitaplar iken en az değişime masal kitaplarında rastlanmaktadır.

6. İncelenen yıllar ve türler itibarıyla çocuk kitaplarındaki cümleler kısalmıştır. En kısa cümleler, roman-öykü cümleleri iken en uzun cümleler masal-larda yer almaktadır. Buna karşın cümle uzunluğunda en büyük azalış, yine masal kitaplarında olmuştur.

7. Çocuk kitaplarında (incelediğimiz türler itibarıyla) dizgi hatalarında genelde olumlu bir değişim saptanmıştır. Buna karşın, kitap başına düşen dizgi hatası sayısında masal türünde önemli düzeyde artış gözlenmiştir.

8. Çalışmada ele alınan ölçütler, kitap türleri ve yıllar itibarıyla çocuk kitaplarında dil kullanımı açısından olumlu bir değişim gerçekleşmiştir.

9. Olumlu değişimin en çok gerçekleştiği çocuk kitabı türü resimli kitaplar-dır. Masal kitaplarında olumlu değişim sınırlı düzeyde kalmıştır. Bunun nedeni, masalların değişimini engelleyen geleneksel anlatım yapısı ve masal ki-taplarının yayınevleri için ticarî anlayışa (yazar hakkı, okuyucu kitlesi yoğun-luğu gibi) daha uygun olmasından kaynaklanabilir.

10. Yukarıda sözü edilen olumlu değişime karşın çocuk kitaplarında dil kullanımı açısından hâlâ hataların yapıldığı gözlenmekte ve bunun da çocuk-ların dil kullanımını olumsuz yönde etkileyebileceği olası görünmektedir.

11. Gelişen teknolojinin, çocuk kitapları yayıncılığında hataları azalttığı ancak bu konuda insan unsurunun hâlâ önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlara dayanarak şu öneriler sunulabilir:

1. Öncelikle, yayın evlerinin çocuk kitaplarında dil kullanımının önemini farkında olmaları ya da bu önemin çeşitli yollarla kendilerine anlatılması/benimsetilmesi zorunlu görünmektedir. Bunun için eğitici, denetleyici, özendirici ve cezalandırıcı özelliklere sahip bir sistem kurulmalıdır.

2. Bu sistemin eğitici yanı için; Kültür Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığının ilgili birimleri, Türk Dil Kurumu, Yayıncılar Birliği, Türk Kütüphaneciler Derneği gibi resmî ve/veya meslekî kurumlar tarafından yayıncılara ve yazarlara yönelik seminer, kongre, kurs, panel, konferans vb. etkinlikler düzenli olarak gerçekleştirilmelidir. Bu etkinliklerde çocuk yayıncılığı tüm boyutlarıyla, dünyadaki gelişmeler, uygulamalar ve Türkiye'deki sorunlar çerçevesinde irdelenmeli, ayrıca dil kullanımı ayrı bir konu olarak ele alınmalıdır. Bu etkinliklerin sürekli, düzenli, gönüllü/zorunlu ve somut hedefli olmaları son derece önemlidir. Sözü edilen kurumların hazırlayacakları bilgilendirici broşür, kılavuz vb. kaynaklar yayın evlerine gönderilmelidir.

3. Sistemin denetleyici özelliğini sağlayabilmek için;

a) Yayıncılar, yayımlanmadan önce çocuk kitaplarını mutlaka dil konusunda bir uzmana incelettirmelidirler. Bu uzman, yayın evinin çalıştırdığı bir kişi ya da dışarıdan yetkin bir danışman olabilir. Önemli olan yayın evlerinin bu denetimi ciddi bir biçimde yaptırmasıdır.

b) Yayın evlerinde, özellikle çocuk yayınlarında editörlük kurumu mutlaka yaratılmalı ve güçlendirilmelidir. Editörler çocuk kitaplarında dil kullanımını büyük bir titizlikle ele almalıdırlar.

c) Kültür ve Millî Eğitim Bakanlıkları, kütüphaneleri için seçecekleri çocuk kitaplarında dil kullanımını en önemli ölçütlerden birisi olarak uygulamalı, bu konuda eksikliği olan yayın evlerini uyarmalı ve dil kullanımı açısından sorunlu çocuk kitaplarını satın almamalıdırlar.

d) Benzer uyarılar ve gerekirse meslekî yaptırımlar, meslekî örgüt ve dernekler (Yayıncılar Birliği gibi) tarafından da yapılmalıdır. Bu konuda duyarsızlığını sürdüren yayın evleri kamuoyuna açıklanmalıdır.

e) Özellikle Türk Dil Kurumu, çocuk yayınlarının dil açısından sürekli inceleme ve değerlendirmesini yapacak profesyonel bir komisyon oluşturmalı, bu

değerlendirme sonuçlarını bir süreli yayınlara duyurmalıdır. Bu çalışmayı yayıncıların meslekî örgütleri de yapabilir. Piyasaya çıkan her çocuk kitabının, bu konudaki uzmanlara gönderilerek her açıdan, mutlaka dil kullanımı açısından da değerlendirilmesi istenebilir. Daha sonra bu değerlendirmeler, belli aralıklarla yayımlanan süreli yayınlarda duyurulabilir. Kuşkusuz, bu uzmanlardan gönüllü olmaktan ziyade profesyonel yardım alınmalıdır. Değerlendirmelerde dil kullanımı (ve diğer yönlerden) çocuk kitaplarına not verilmesi istenebilir.

f) Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu, okullar için önereceği çocuk kitaplarında dil kullanımı konusunu daha büyük bir titizlikle ele almalıdır. Bu konuda taviz vermemeli, dil yanlışları olan çocuk kitapları önerilmemelidir.

g) Özellikle ilk ve orta öğretim okullarındaki Türkçe/Edebiyat öğretmenleri, öğrencilere dil yanlışları olan kitapları önermemeleri konusunda uyarılmalı, bu konuda özel bir titizlik göstermeleri istenmelidir.

4. Sistemin ödüllendirici ve cezalandırıcı özelliği için; daha önce sözü edilen resmî, özel ve meslekî kurumlar tarafından çocuk kitaplarında yalnızca dil kullanımını esas alan düzenli bir ödül konabilir. Bu ödül yaygın bir biçimde duyurulmalıdır. Ödül, kitaplara verilebileceği gibi yayın evlerine yönelik olarak da düzenlenebilir. Dil konusunda en iyi kitaplar/yayın evleri belirlenmeli, ancak aynı zamanda tam aksi yönde davrananlar da açıklanmalıdır. Yani, yayın evlerinin bu konuda duyarlı ya da duyarsız davranmalarının karşılığını ticarî olarak almaları sağlanmalıdır.

5. Genelde çocuk edebiyatı konusunda araştırmalar yapacak, bu konuda veriler sağlayıp yönlendirici çalışmalar gerçekleştirecek bir "Çocuk Edebiyatı Enstitüsü" kurulabilir. Bu Enstitü bir üniversiteye, bir bakanlığa bağlı olarak çalışabilir ya da bağımsız bir yapıya sahip olabilir. Çocuk kitaplarında dil konusu doğal olarak bu Enstitü'nün çalışma kapsamına girecektir.

Sistemin genel yapısında siyasî yaklaşımların olmaması, nesnel ölçütlere göre davranılması ve ticarî ayrıcalık gözetilmemesi, olmazsa olmaz koşullardır. Aksi takdirde kurulan mekanizma işlemeyecektir.

Çocuk kitaplarında dil kullanımı açısından Türkiye'de her ne kadar olumlu bir değişim gözlenirse de hâlâ bir takım eksikliklerin söz konusu olduğu an-

laşılmaktadır. Dilini bilen, doğru kullanan ve seven, dolayısıyla tam bir dil bilincine sahip bireyleri yetiştirmek için çocuk kitaplarında dil konusuna, ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşların duyarlılığını sağlamak karşımızda ulusal bir görev olarak durmaktadır.

Bu çalışmada ele alınan konunun:

a) Yayın evlerine göre,

b) Özgün ve çeviri çocuk kitaplarına göre,

c) Türkçe ve diğer bir ülke dilinde karşılaştırmalı olarak ele alınması yeni araştırmalarla gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

Alpöge, G. (1983). Birkaç masal birkaç şiir. İstanbul: Redhouse Yayınevi.

_____ (1991). *Çocuk ve dil: Türkçede sıfatların kullanımı ve çocuğun gelişimi açısından incelenmesi*. İstanbul: Yapı Kredi Bankası.

Ataseven, F. ve İnandı, Y. (2000). Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. *I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları): 20-21 Ocak 2000 içinde (s.187-206)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.

Bozdağ, F. (2000). Çocuk kitaplarında metin, dil ve resimleme ilişkisi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları): 20-21 Ocak 2000 içinde (365-378)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.

Carlson, A.D. (1995). Letters, numbers shapes, and colors and getting a grasp on concept books. *School Library Journal*, 41(5): 30-33.

Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi.

Çoban, M. (1996). Dini konulu çocuk kitaplarının yapısal ve eğitsel nitelikleri açısından değerlendirilmesi. Yayımlanmamış bilim uzmanlığı tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Dayiođlu, G. (1997). *Parpat dağının esrarı*. 4.bs. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____ (1998). Çocuk kitaplarının ana dili eğitime etkisi. *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu 20-21 Şubat 1997 içinde* (s.24-27). Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- _____ (2000). Çocuk kitaplarında eğitsellik. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları): 20-21 Ocak 2000 içinde* (s. 522-535). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Derya, H. (2000). Çocuk kitaplarının dayanması gereken eğitsel özellikler (Çocuk kitaplarında denetlemenin önemi). *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları): 20-21 Ocak 2000 içinde* (s.650-654). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Eren, H. (1990). *Dil tartışmalarında gerçekler I*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu.
- Goodman, J. (1976). Language and librarian. *Australian School Librarian*, 13(3): 67-69.
- Kantemir, E. (1979). Çocuk kitapları sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1-4): 191-202.
- _____ (1982). Çocuk kitapları. *Millî Eğitim*, 56 (Ocak-Mart): 71-72.
- _____ (1998). Çocuk kitaplarının yapısal özellikleri ve çocuk kitaplarına eleştirel bir yaklaşım. *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu 20-21 Şubat 1997 Bildiriler içinde* (s.21-23). Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Kepek, M. ve Türkkan, M. (1979). III. Yarıyıl çocuk edebiyatı ders notu (Özet). Ankara: Ankara Eğitim Enstitüsü, 1979.
- Kinderberg, B. (1990). A Lifetime of reading. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 23 (3): 28-31.
- Mavi, S. (1995). Okuma hatalarının okuma alışkanlığına etkisi. Yayımlanmamış bilim uzmanlığı tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

- Öner, Ç. (2000). Çocuk yazınında neler yapılmamalı? *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*: 20-21 Ocak 2000 içinde (s.475-478). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi.
- Özkan, N. (2001). Çocuk kitaplarında dil sorunu. Yayımlanmamış bilim uzmanlığı tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Rustam, R. (1990). Promoting literacy and reading in Malaysia: the role of Dewan Bahasa dan Pustaka, *Information Development*, 6(3): 150-153.
- Sever, S. (1993). Çocuk kitaplarında dil sorunları. *Eğitim Dergisi*, (3):14-21.
- _____ (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*. (56): 2-6.
- Sınar, A. (1995). Çocuk yayınlarında bulunması gereken özellikler. *Milli Eğitim*, (127): 40-42.
- Şirin, M.R. (Hazl.). (1998). Çocuk edebiyatı: 99 soruda. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tan, H. (1995). Okuma merakı ve alışkanlığı. *Türk Edebiyatı*, 23 (256): 49-51.
- Tuğrul, B. (2000). 4-10 Yaş grubunda çocukları olan ailelerin çocuk kitapları hakkındaki görüşlerinin ve tutumlarının incelenmesi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*: 20-21 Ocak 2000 içinde (s.536-543). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi.
- Tuncer, N. (2000). Cumhuriyet'in 75. yılında çocuk yayınlarının durumu. *Bilgi Dünyası*, 1 (1): 133-142.
- Uysal, A. (1998). Çocuk kitapları ve çocuk edebiyatının önemi. *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu* 20-21 Şubat 1997 içinde (s. 16-20). Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. 17. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.